

СЕКЦІЯ 1. ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Поліщук Н. В.

д-р екон. наук, професор
кафедри фінансів і банківської справи
Донецького національного університету імені Василя Стуса

Бартош А. А.

бакалаврант ОП «Фінанси, банківська справа та страхування»
Донецького національного університету імені Василя Стуса

УПРАВЛІННЯ ВАЛЮТНИМ РИЗИКОМ

Вступ. В умовах нестабільного валютного ринку та високої волатильності курсів управління валютними ризиками стає критично важливим для суб'єктів господарювання, фінансових установ та державного сектору. Значні коливання курсу гривні впливають на експортно-імпортні операції, інвестиційну привабливість країни, рівень інфляції та боргове навантаження. Відсутність ефективних механізмів хеджування ризиків може призводити до фінансових втрат підприємств і послаблення національної економіки.

Метою дослідження є аналіз сучасних методів та інструментів управління валютними ризиками, оцінка їх ефективності в умовах нестабільної економіки України.

Основна частина. Процеси фінансової глобалізації, інтенсифікація міжнародних зв'язків, активізації торговельних та фінансових операцій, що характеризують сучасний розвиток світової економічної системи, обумовлюють постійне зростання обсягів торгівлі іноземною валютою. Безперервне функціонування світового валютного ринку характеризується постійним коливанням валютних курсів і підвищенням валютного ризику.

Українська економіка значною мірою залежить від зовнішньоекономічної діяльності, що робить управління валютним ризиком надзвичайно актуальним. Девальвація та ревальвація гривні безпосередньо впливають на імпортерів, експортерів, фінансові установи та державний сектор. Важливу роль у стабілізації валютного ринку відіграє Національний банк України, який використовує різні інструменти для регулювання валютного курсу та контролю над інфляцією.

У сучасному економічному середовищі існує 3 види валютного ризику [1]:

- **прямий ризик**, виникає внаслідок індексації чистих відкритих позицій в іноземній валюті та в національній валюті щодо обмінних курсів або через ймовірність втрат банку внаслідок переоцінки його відкритих позицій;

- **транзакційний ризик** полягає в тому, що несприятливі коливання курсів іноземних валют впливають на реальну вартість відкритих валютних позицій. Оскільки він зазвичай випливає з операцій маркетмейкерства, дилінгу й прийняття позицій в іноземних валютах, цей ризик розглядається в рекомендаціях щодо ринкового ризику;

- **трансляційний ризик** пов'язаний із переоцінюванням активів і пасивів та прибутку закордонних філій банку в національну валюту, а також може виникати за умови експорту чи імпорту інвестицій [1].

Наведемо динаміку офіційного курсу гривні щодо іноземних валют протягом 2014–2025 рр. на рис. 1.

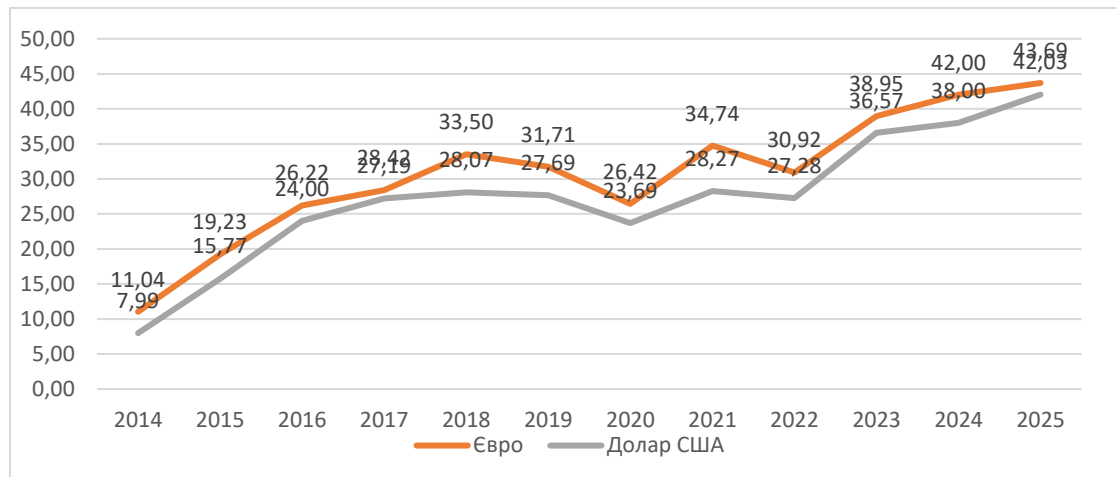

Рисунок 1 – Динаміка офіційного курсу гривні щодо іноземних валют за 2014–2025 рр. [2]

Варто зазначити загальну тенденцію до зростання курсу євро та долара США щодо гривні з 2014 до 2025 р. Це вказує на тривалу девальвацію гривні, що є наслідком макроекономічних чинників, зокрема політичної та економічної нестабільності, інфляції і зовнішніх шоків. Найбільш різке зростання курсу євро та долара США спостерігається у 2014–2015 рр., що пов'язано з політичною кризою, анексією Криму та початком воєнних дій на Донбасі. Це спричинило паніку на валютному ринку, дефіцит валюти та значну девальвацію гривні. У проміжку 2016–2019 рр. курси демонструють відносну стабільність із коливаннями в межах 25–33 грн за євро та 25–28 за долар США. Під час пандемії у 2020 р. спостерігається короткочасне зростання курсів, а після початку повномасштабного вторгнення на територію України у 2022 р. курс євро та долара США різко піднявся, що пояснюється високими ризиками, падінням економіки, значним відтоком капіталу та підвищеним попитом на іноземну валюту.

Зміни валютного курсу мають як позитивні, так і негативні наслідки для економіки. Девальвація гривні вигідна експортерам, оскільки вони отримують більше гривень за валютну виручку, але водночас підвищує інфляцію та вартість імпортованих товарів, що негативно впливає на бізнес, залежний від імпорту. Ревальвація гривні, навпаки, зменшує інфляцію та полегшує виплату валютних боргів, але послаблює конкурентоспроможність українських експортерів, оскільки їх продукція стає дорожчою на міжнародних ринках [3]. У табл. 1 розглянемо, як зміни валютного курсу впливають на бізнес та економіку загалом.

Український бізнес має адаптуватися до валютних коливань, використовуючи фінансові інструменти для мінімізації ризиків. Підприємства, що працюють із зовнішніми ринками, повинні враховувати валютні ризики під час фінансового планування та укладення контрактів, щоб уникнути збитків через раптові зміни курсу.

Таблиця 1 – Вплив зміни валютного курсу на бізнес та економіку

Фактор	Переваги	Недоліки	Як вирішити / покращити
Девальвація гривні (зниження курсу національної валюти)	Збільшення доходів експортерів (отримують більше гривень за валютну виручку). Зростає привабливість інвестицій в економіку України	Подорожчання імпорту. Збільшення боргового навантаження для підприємств із валютними кредитами	Використання форвардних контрактів для хеджування валютних ризиків. Зменшення залежності від імпорту
Ревальвація гривні (зміцнення курсу)	Зменшення вартості імпортованих товарів. Стабілізація інфляції. Полегшення обслуговування валютних кредитів	Падіння доходів експортерів. Може знизитися приплив інвестицій, оскільки активи стають дорожчими для іноземців	Державна підтримка експортерів через пільгове кредитування. Гнучка монетарна політика НБУ для стримування занадто швидкого зміцнення гривні

Висновки. Аналіз валютних коливань свідчить про те, що девальвація гривні має як позитивні, так і негативні наслідки, що впливають на бізнес та макроекономічні показники. Ефективне управління валютними ризиками можливе за допомогою фінансових інструментів, як-от форвардні контракти, валютна диверсифікація та страхування валютних ризиків. Подальші дослідження можуть зосередитися на вдосконаленні державного регулювання валютного ринку та впровадженні міжнародного досвіду хеджування валютних ризиків в українських реаліях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Петик Л. О., Нурієва В. Р. Управління валютними ризиками банківських установ в сучасних умовах. *Приазовський економічний вісник*. 2023. № 4(36). DOI: 10.32782/2522-4263/2023-4-14 (дата звернення: 12.03.2025).
2. Національний банк України: вебсайт. URL: <https://surl.li/lhkdht> (дата звернення: 19.03.2025).
3. Невмержицька М. В., Новак О. С. Управління валютними ризиками. *Державний університет «Житомирська політехніка»*. 2021. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/01/295.pdf> (дата звернення: 19.03.2025).

Андрущак Є. М.

канд. екон. наук, доцент,

доцент кафедри фінансів, грошового обігу та кредиту

Львівського національного університету імені Івана Франка

Бойчук Ю. О.

здобувачка вищої освіти 2-го курсу

ОП «Фінанси, банківська справа, страхування і фондовий ринок»

Львівського національного університету імені Івана Франка

МОНЕТАРНА ПОЛІТИКА НБУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Вступ. У сучасних умовах повномасштабної війни економічна стійкість України значною мірою залежить від ефективності монетарної (грошово-кре-